

u.remissvar@regeringskansliet.se
U2024/02591

Yttrande över betänkandet SOU 2024:74 Fler vägar till arbetslivet

Skolväsendets överklagandenämnd (nämnden) lämnar, utifrån det område nämnden har att bevaka, följande synpunkter på det som föreslås i betänkandet.

Införande av nationella yrkesprogram om 1 900 gymnasiepoäng (avsnitt 5)

Förslaget kan leda till en ökad ärendetillströmning till nämnden

Av 28 kap. 12 § 1 st. 7 p. skollagen (2010:800) framgår att beslut om mottagande i första hand enligt 16 kap. 36 § samma lag kan överklagas till nämnden. Kapitel 16 innehåller bestämmelser om utbildning på nationella program i gymnasieskolan. Förslaget om nya nationella yrkesprogram innebär således att beslut i fråga om behörighet och mottagande till sådana program kan överklagas till nämnden. Detta kan leda en ökad ärendetillströmning till nämnden. I sammanhanget kan emellertid nämnas att nämnden de senaste åren endast har mottagit ett fåtal ärenden som avser just behörighet och mottagande inom gymnasieskolan.

Det vanligaste är att elever som söker nationella gymnasieprogram i andra kommuner än där de är folkbokförda överklagar eftersom de inte tas emot i första hand (jfr 16 kap. 43-45 och 47 §§ skollagen). I utredningen framhålls att långt ifrån alla kommuner kommer kunna erbjuda samtliga 1 900-poängsprogram (se avsnitt 5.6). Något sådant skulle möjligtvis kunna bidra till att fler elever söker gymnasieutbildning interkommunalt (jfr avsnitt 14.6.3), vilket i sin tur kan innebära att frågan om mottagande i första respektive andra hand aktualiseras i större utsträckning än idag. Detta skulle kunna bidra till en ökad ärendetillströmning till nämnden.

Otydligheter kring prövning av särskilda skäl (avsnitt 5.2.2)

En förutsättning för att en elev ska tas emot till ett nationellt program är att eleven är behörig. Enligt förslaget kommer särskilda behörighetskrav för 1 900-poängsprogrammen att regleras i en ny bestämmelse (16 kap. 30 a §) i vilken även frågan om särskilda skäl för att ta emot en elev som är behörig till program om minst 2 500 gymnasiepoäng ska regleras. Nämnden kan mot denna bakgrund komma att pröva frågan om särskilda skäl för att ta emot elever till 1 900-poängsprogram.

Nämnden noterar att första respektive andra stycket i den föreslagna bestämmelsen (16 kap. 30 a §) har formulerats på delvis olika sätt. I det första stycket anges att yrkesprogrammen inte står ”öppna för ungdomar som har de godkända betyg som krävs för behörighet till *ett yrkesprogram som omfattar 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng enligt 30 §.*” I det efterföljande stycket anges att ”ungdomar som uppfyller behörighetskraven för ett *nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng*” får mottas om det föreligger särskilda skäl. I avsnitt 5.2.2 framförs avväganden om särskilda skäl som tycks utgå från att den aktuella målgruppen är elever som byter från ett yrkesprogram om 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.¹ I författningskommentaren till den nya bestämmelsen hänvisas i fråga om andra stycket till yrkesprogram om 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng (se s. 588).

Nämnden efterfrågar mot ovanstående bakgrund ett förtydligande kring varför olika begrepp – dvs yrkesprogram om 2 700 eller 2 800 poäng och program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng – har använts i respektive stycke, samt om bestämmelsen ska förstås på så sätt att även elever som läser på ett högskoleförberedande program kan bedömas ha särskilda skäl.

Nämnden ser positivt på att utredningen i avsnitt 5.2.2 redogör för omständigheter som är tänkta att utgöra särskilda skäl. Nämnden noterar dock att den beskrivning av särskilda skäl som lämnas tycks utgå från att det kommer handla om elever som behöver byta från ett program om minst 2 500 gymnasiepoäng. Enligt ordalydelsen i den föreslagna 36 a § utesluts inte att även elever som söker ett 1 900-poängsprogram direkt efter grundskolan kan omfattas av särskilda skäl. Nämnden efterfrågar mot denna bakgrund ett förtydligande gällande om särskilda

¹ På s. 312 i betänkandet anges följande: ”Att det inte krävas särskilda skäl och inte synnerliga skäl, i form av att eleven riskerar att hoppa av, anser utredningen beror på att programbytet innebär att eleven *får fortsätta yrkesutbildningen på ett nationellt yrkesprogram*, men med mindre omfattning gymnasiegemensamma ämnen.”

skäl enbart ska vara aktuellt för elever som önskar byta från ett program om minst 2 500 gymnasiepoäng.

I utredningen framhålls att särskilda skäl inte ska avse andra omständigheter än sådana som leder till *studiesvårigheter* (se s. 311). Nämnden konstaterar att studiesvårigheter är ett relativt brett begrepp och kan uppstå till följd av många olika faktorer, exempelvis funktionsnedsättningar eller psykisk ohälsa. Därför anser nämnden att det vore önskvärt med en tydligare definition av vad som i sammanhanget avses med *studiesvårigheter*. Nämnden efterfrågar därför ett förtydligande även i denna del.

Behov av förtydligande i fråga om rätt till kommunal vuxenutbildning för elev som tidigare läst ett 1 900-poängsprogram (avsnitt 5.8.1)

I utredningen konstateras att elever som läst 1 900-poängsprogram kommer omfattas av rätten att läsa behörighetsgivande utbildning inom kommunal vuxenutbildning. På sidan 374 i utredningen anges att en elev som vill komplettera utbildning från ett 1 900-poängsprogram med svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik i en nivå som omfattar 50 poäng kan komma att behöva läsa 100-poängsnivån i ämnet om huvudmannen inte erbjuder 50-poängsnivån.

Nämnden prövar bl.a. beslut om interkommunal ersättning för kommunal vuxenutbildning enligt 20 kap. 21 a § skollagen. Enligt 19 d § samma kapitel anges att en elev har rätt att läsa behörighetsgivande utbildning i annan kommun om utbildningen finns där och inte erbjuds av hemkommunen. Mot denna bakgrund efterfrågar nämnden ett förtydligande i fråga om en kommun som erbjuder utbildning i svenska eller svenska som andraspråk, engelska eller matematik på 100-poängsnivå enligt 19 d § ska anses erbjuda den sökta utbildningen för det fall en elev önskar läsa ämnet på 50-poängsnivå i annan kommun.

Positivt att utgångspunkter för anpassad studiegång förtydligas (avsnitt 15)

Överklagandenämnden ser positivt på att det enligt förslaget förtydligas i 3 kap. 12 § skollagen att den anpassade studiegången ska utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till de nationella program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Detta mot bakgrund av att nämnden vid prövning av beslut om särskilt stöd ibland ser att det i beslutsunderlaget inte

framgår vilka närmare avväganden som ligger till grund för utformningen av den anpassade studiegången.²

Prövning av beslut om mottagande till vissa introduktionsprogram (avsnitt 6)

Förändringar i 17 kap. 14 § skollagen kan innebära behov av justering i 28 kap. 12 § skollagen (avsnitt 6.4)

Utredningen föreslår att introduktionsprogrammet programinriktat val (IMV) enbart ska kunna utformas för en grupp elever. Möjligheten att utforma programmen för en enskild elev ska således tas bort. Mot denna bakgrund vill nämnden uppmärksamma att det eventuellt bör övervägas om 28 kap. 12 § 1 st. 7 p. ska justeras på så sätt att formuleringen ”när det gäller en utbildning i gymnasieskolan som utformats för en grupp elever” tas bort.

Oklarheter kring nämndens prövningsram utifrån 22 kap. 14 § skollagen och mottagande till individuellt förberedelseprogram (IMF) (avsnitt 6.2 och 15)

Enligt förslaget så ska förutsättningarna för mottagande till IMF regleras i 17 kap. 11 § skollagen. Nämnden är enligt 28 kap. inte behörig att pröva beslut enligt denna bestämmelse. Nämnden är emellertid behörig att pröva beslut i fråga om behörighet och mottagande till utbildning där distansundervisning används enligt 22 kap. 14 § skollagen. Enligt förslaget så ska IMF omfattas av denna bestämmelse.

I förarbetena till 14 § (prop 2019/20:127 s. 99) anges bl.a. att om en huvudmans beslut i fråga om mottagande överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd kommer nämndens prövning att omfatta såväl frågan om den sökande är behörig som frågan om den sökande också ska tas emot till utbildningen. I behörigheten ingår även att uppfylla kraven för att få distansundervisning.

Mot ovanstående bakgrund kan nämnden, enbart när det är fråga om distansundervisning, ändå vara behörig att pröva frågan om en elev ska tas emot till IMF. En sådan prövning kan komma att innefatta en bedömning av om det föreligger synnerliga skäl för att ta emot en elev som är behörig till ett program om minst 2 500 gymnasiepoäng (se avsnitt 6.2.2). Utifrån utformningen i 22 kap. 14 § skollagen framstår det dock som osannolikt att frågan om synnerliga skäl för mottagande till IMF skulle aktualiseras hos nämnden i någon större utsträckning.

Nämnden vill i sammanhanget ändå framhålla att det av utredningen inte framgår någon närmare förklaring till den aktuella konstruktionen. Särskilt då förslaget

² Se t.ex. Överklagandenämndens beslut den 8 februari 2018, dnr 2017:622, och beslut den 8 augusti 2024, dnr 2024:1743.

innebär att beslut i fråga om synnerliga skäl för mottagande till IMF enbart kan prövas av nämnden om ansökan avser distansundervisning. Möjlighet att överklaga tycks i normalfallet saknas.

Konsekvensanalys saknas i förhållande till överklagandemöjligheter och nämndens verksamhet

I utredningen framgår inte hur förslagen påverkar nämndens verksamhet eller elevers möjligheter att överklaga olika beslut. Skolväsendets överklagandenämnd anges i konsekvensanalysen (se avsnitt 14.3) såsom en av de myndigheter som direkt påverkas av förslagen. Det saknas emellertid en analys av på vilket sätt nämnden kan komma att påverkas.

På Överklagandenämndens vägnar

 Elin Carbell Brunner

Signerat av: Elin Carbell Brunner

Yttrandet har beslutats av Elin Carbell Brunner, ordförande i nämnden, samt Magnus Åhammar, Claes Mårtensson, Ann-Charlotte Smedler Drake, Greger Bååt, Eva Ekstedt Salzmänn och Elisabeth Fernell efter föredragning av juristen My Sjölander. Kanslichefen Anna-Karin Lundgren har även varit med vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Kopia till - u.gv.remissvar@regeringskansliet.se